

مرکز جهانی علوم اسلامی

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و معارف اسلامی

عنوان:

بررسی و مقایسه غیبت انبیاء با غیبت امام

زمان (ع)

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر احمد عابدی

استاد مشاور:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمدمهدی گرجیان

دانش پژوه:

ذیشان حیدر (هندی)

سال ۱۳۸۱

اهداء و تقدیم:

به پیشگاه مقدس و مبارک دوازده همین اختر تابناک آسمان ولایت و امامت، قائم آل محمد(ص) منجی عالم بشریت، مهدی موعود(عج) و به ساحت جمله نیکان، رادمردان، فرهیختگان و تمامی حق خواهان که «حق» را «برای حق» «عمل» را «برای رضای حق» «تکامل» را «در پرتو حق» «خوبی» را «برای همه» و «سعادت» را برای جامعه می خواهند.

به ارواح بلند و ملکوتی همه شهداء، از صدر اسلام یعنی از «بدر» تا کربلای حسینی و تمامی شهدای راه قرآن و عدالت، آزادی و استقلال، به ویژه امام امت، روح اخوت منادی عدالت، اعجوبه دوران، سر سلسله اندیشوران، مرشد و مرادخوبان، خمینی کبیر، مخصوصاً، به روح وصی به حق پیامبر(ص) پیشوایی اولین و آخرین، منادی حق و عدالت، امیرمؤمنان امام علی بن ابی طالب(ع).

تقدیر و تشکر

از همه عزیزانی که حقیر را در تدوین پایان نامه، یاری نمودند و از ریاست و مسئولین محترم مرکز جهانی علوم اسلامی و امور پایان نامه که زمینه ای را فراهم کردند، تا طلاب دست به قلم برده و رسالت خویش را به نحو احسن انجام دهند، تقدیر و تشکر می نمایم.

بالخصوص از حضرت حجة الاسلام والمسلمین دکتر احمد عابدی که صمیمانه دست بنده را گرفته و از پیچ و خمهای دشوار تدوین این اثر عبور داده و با راهنمایی های خویش حقیر را یاری فرمودند و همچنین از جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمدمهدی گرجیان، استاد محترم مشاور، کمال تقدیر و سپاسگزاری را دارم. و در آخر از همه دوستان که اینجانب را در تدوین این پایان نامه یاری نموده، تشکر و قدردانی می نمایم.

چکیده:

عقیده به وجود مهدی موعود یک عقیده اسلامی است و از ارکان مذهب امامیه به شمار می رود، عقیده ای است قطعی که به وسیله اخبار متواتر و قطعی الصدور به اثبات رسیده است لیکن بسیاری از مسائل مربوط به آن نیاز به تحقیق و بررسی دارد و از قبیل طول عمر، غیبت طولانی، علت غیبت، فواید امام در زمان غیبت و دهها مسأله دیگر، این رساله در پی اثبات این مطلب است که غیبت یک امر نو و فوق العاده نیست، بلکه از سنن الهی به شمار می رود.

و در طول تاریخ انبیاء می توانیم این سنت را مشاهده کنیم، در این نوشتار با بیان مقدمه، و بعد از این که با واژه غیبت آشنا شدیم، مسئله غیبت و سپس اقسام غیبت را بیان کرد، و آنگاه غیبت انبیاء را ذکر نمودیم، تا آنهایی که فکر می کنند غیبت یک امر فوق العاده است، این اشکال و استبعاد آنان مرتفع شود، بعد از آن مرحله اشتراک و تفاوت است که مهمترین بحث این رساله محسوب می گردد. در این باب در پی اثبات این مطلب هستیم که همه انبیاء که غیبت داشته اند غیبت اینها با غیبت امام زمان از جهات گوناگون اشتراک داشته و از برخی جهات متفاوت است.

و در آخر رساله بحث فلسفه و فواید غیبت را نیز آوردیم، چون بعضی ها اعتراض می کنند که رهبری که وجود آن میان مردم نباشد چه فایده ای دارد؟ و چرا یک رهبر الهی باید غیبت اختیار کند، در این بخش آخر این دو مطلب را مدلل به اثبات رساندیم.

فهرست مطالب

□... تقدیم

□... تقدیر و تشکر

□... چکیده:

مقدمه طرح تحقیق: ۱...

اهمیت و ضرورت بحث: ۱...

اهداف: ۳...

سؤال اصلی: ۳...

سؤال فرعی: ۳...

فرضیه: ...

روش تحقیق: ...

پیشینه (سابقه تاریخی): ...

محدودیتها: ۵...

سازمان دهی بحث: ۵...

نوآوری تحقیق: ۵...

بخش اول: مفاهیم و کلیات

فصل اول: واژه غیبت در لغت ۷...

واژه غیبت در لغت ۸...

جمع بندی: ۱۱...

فصل دوم: اقسام غیبت ۱۲۰۰۰

۱۳۰۰۰ مراد از غیبت

۱۳۰۰۰ اثبات غیبت:

۱۶۰۰۰ اقسام غیبت:

۱۷۰۰۰ غیبت صغری:

۱۸۰۰۰ غیبت کبری:

۱۸۰۰۰ غیبت کبری در روایت ائمه:

۲۰۰۰۰ تفسیر اول:

۲۱۰۰۰ تفسیر دوم:

۲۳۰۰۰ فلسفه غیبت کبری:

۲۵۰۰۰ مشکلات غیبت کبری:

۲۷۰۰۰ حل مشکل غیبت کبری:

۲۹۰۰۰ علل ضعف شناخت امام در غیبت کبری:

۳۱۰۰۰ علل ضعف ایمان به امام در دوران غیبت کبری:

فرق بین اختفاء پیامبر و غیبت امام زمان(ع):

۳۳۰۰۰ فرق بین غیبت و عدم وجود:

۳۳۰۰۰ فرق بین غیبت و مسافرت:

فصل سوم: معرفی انبیائی که غیبت داشته اند ۳۵۰۰۰

۳۶۰۰۰ آشنائی با حضرت ادریس(ع):

۳۶۰۰۰ نسب حضرت ادریس(ع):

- ۳۶... عمر حضرت ادريس(ع):
- ۳۷... اختلاف درباره مرگ حضرت ادريس(ع):
- ۳۸... آشنائی با حضرت هود(ع):
- ۳۸... مقدار عمر و مدفن حضرت هود(ع):
- ۳۹... آشنایی با حضرت صالح(ع):
- ۴۰... آشنایی با حضرت ابراهيم(ع):
- ۱... زندگی پر ماجرای حضرت ابراهيم(ع):
- ۱... زادگاه طفولیت حضرت ابراهيم(ع):
- ۲... نسب حضرت ابراهيم(ع):
- ۲... مدت عمر حضرت ابراهيم(ع):
- ۳... مدفن حضرت ابراهيم(ع):
- ۳... آشنایی با حضرت يوسف(ع):
- ... مدت عمر و مدفن حضرت يوسف(ع):
- ۵... آشنایی با حضرت موسى(ع):
- ۶... ولادت حضرت موسى(ع):
- ۶... حضرت موسى(ع) در تنور آتش:
- ۸... مدت عمر حضرت موسى(ع):
- ۹... مدفن حضرت موسى علیه السلام
- ۹... آشنایی با حضرت خضر(ع):
- ۹... نام و نسب حضرت خضر(ع):
- ۵۰... پدر و مادر آن حضرت:
- ۵۰... نبوت حضرت خضر علیه السلام:
- ۵۰... ادله اثبات نبوت:
- ۵۱... نقد:

آشنایی با حضرت دانیال علیه السلام: ۵۳...
از اسیری تا وزارت: ۵...

قبر حضرت دانیال علیه السلام: ۵...

آشنایی با حضرت عزیر علیه السلام: ۵۵...

آشنائی با حضرت الیاس علیه السلام: ۵۶...

آشنایی با حضرت یونس علیه السلام: ۵۸...

محل تبلیغ حضرت یونس علیه السلام: ۵۸...

وجه تسمیه حضرت یونس علیه السلام: ۵۹...

مدت غیبت حضرت یونس علیه السلام: ۵۹...

آشنایی با حضرت عیسی علیه السلام: ۵۹...

آشنائی با رسول اکرم (ص): ۶۲...

نسب آن حضرت: ۶۲...

ولادت: ۶۳...

آغاز بعثت: ۶۳...

وفات آن حضرت: ۶۳...

فصل چهارم: ویژگیهای غیبت امام زمان ۶۰۰۰

ویژگیهای غیبت: ۶۵...

(۱) مستور بودن: ۶۵...

(۲) حضور مستور و مستمر: ۶۵...

(۳) نهانی از دیدگاه نه از دلها: ۶۶...

(۴) آگاهی موالیان حقیقی به مکان غیبت: ۶۷...

(۵) آگاهی به حال مردم: ۶۷...

چگونگی غیبت حضرت مهدی علیه السلام: ۶۸...

ناشناس بودن: ۶۸...

ناپیدائی: ۷۰...

نہی نام بردن آن حضرت بر زبان: ۷۱...

خلاصہ بحث: ۷۲...

بخش دوم: اشتراک و تفاوت

فصل اول: غیبت انبیاء ۷۰۰

غیبت حضرت ادریس (ع): ۷۵...

غیبت حضرت ہود (ع): ۷۹...

غیبت حضرت صالح (ع): ۷۹...

غیبت حضرت ابراہیم (ع): ۸۱...

غیبت حضرت یوسف (ع): ۸۳...

دلیل زندہ بودن حضرت یوسف (ع): ۸۵...

دلیل دوم بر زندہ بودن حضرت یوسف (ع): ۸۶...

غیبت حضرت موسی (ع): ۸۷...

غیبت کوتاہ مدت حضرت موسی (ع): ۸۹...

غیبت حضرت خضر (ع): ۹۰...

غیبت حضرت دانیال (ع): ۹۳...

غیبت حضرت عزیز (ع): ۹۰...

غیبت صغری حضرت الیاس (ع): ۹۰...

غیبت کبری حضرت الیاس (ع): ۹۵...

غیبت حضرت یونس (ع): ۹۸...

غیبت صغری حضرت عیسی (ع): ۱۰۰...

غیبت کبری حضرت عیسی (ع): ۱۰۱...

نظر مسیحیت دربارہ عروج حضرت عیسی (ع): ۱۰۲...

عروج عیسی (ع) از نظر قرآن و روایات: ۱۰۰...

معنی توفی: ۱۰۷...

نتیجه گیری: ۱۱۰...

فصل دوم: اشتراکهای غیبت انبیاء با امام زمان(ع) ۱۱۲...

- ۱۱۳... اشتراکهای غیبت حضرت ادریس با غیبت حضرت امام مهدی(ع)
۱۱... اشتراکهای غیبت حضرت هود(ع) با غیبت حضرت مهدی(ع)
اشتراکهای غیبت حضرت صالح(ع) با غیبت حضرت امام مهدی(ع):

۱۱۵...

- ۱۱۶... اشتراکهای غیبت حضرت ابراهیم با غیبت حضرت مهدی(ع)
۱۱۷... اشتراکهای غیبت حضرت یوسف با غیبت حضرت مهدی(ع):
۱۲۲... اشتراک های غیبت حضرت موسی با غیبت حضرت حجت(ع):
اشتراک های غیبت حضرت خضر(ع) با حضرت مهدی(ع): ۱۲۵...
۱۲۶... اشتراک های غیبت حضرت دانیال با غیبت حضرت مهدی(ع):
اشتراک های غیبت حضرت عزیر(ع) با غیبت حضرت امام مهدی(ع):

۱۲۷...

- اشتراک های غیبت حضرت الیاس با غیبت امام مهدی(ع): ۱۲۸...
۱۲۹... اشتراک های غیبت حضرت یونس با غیبت حضرت مهدی(ع):
۱۳۰... اشتراک های غیبت حضرت عیسی(ع) با غیبت حضرت حجت(ع):
۱۳۱... اشتراک های غیبت رسول اکرم(ص) با غیبت امام حجت(ع):

فصل سوم: تفاوت های غیبت انبیاء با امام زمان(عج) ۱۳۳...

- ۱۳... تفاوتهای غیبت حضرت ادریس(ع) با غیبت حضرت مهدی(ع)
تفاوت های غیبت حضرت هود(ع) با غیبت امام مهدی(ع): ۱۳۵...
تفاوت های غیبت حضرت صالح(ع) با غیبت حضرت امام مهدی(ع):

۱۳۶...

- تفاوت های غیبت حضرت ابراهیم(ع) با غیبت حضرت مهدی(ع): ۱۳۷...

- ۱۳۷... تفاوت‌های غیبت حضرت یوسف(ع) با غیبت حضرت مهدی(ع):
- ۱۰... تفاوت های غیبت حضرت موسی(ع) با غیبت حضرت حجت(ع):
- ۱۲... تفاوت های غیبت حضرت خضر با غیبت امام مهدی(ع):
- ۱۳... تفاوت های غیبت حضرت دانیال با غیبت حضرت مهدی(ع):
- ۱... تفاوت های غیبت حضرت عزیر(ع) با غیبت حضرت مهدی(ع)
- ۱... تفاوت های غیبت حضرت الیاس با غیبت حضرت مهدی(ع):
- ۱۵... تفاوت های غیبت حضرت یونس(ع) با غیبت امام مهدی(ع):
- ۱۶... تفاوت های غیبت حضرت مسیح با غیبت حضرت مهدی(ع):
- ۱۸... تفاوت های غیبت رسول اکرم(ص) با غیبت امام مهدی(ع):

بخش سوم: فلسفه غیبت

فصل اول: فلسفه و حکمت هر یک از انبیائی غیبت داشته ۱۵۰...

۱۵۲... فلسفه غیبت حضرت ادريس(ع):

۱۵۲... خوف از قتل

۱۵۲... فلسفه غیبت حضرت هود(ع):

۱۵۳... فلسفه غیبت حضرت صالح(ع):

۱۵۳... فلسفه غیبت حضرت ابراهیم(ع):

۱۵۳... خوف و ترس از قتل:

۱۵... فلسفه غیبت حضرت یوسف(ع):

۱- درباره حضرت یوسف(ع) ۱۵...

۲- درباره حضرت یعقوب(ع) ۱۵۵...

۳- درباره برادران حضرت یوسف(ع): ۱۵۵...

۱۵۶... فلسفه غیبت حضرت موسی(ع):

۱- برای گرفتن تورات: ۱۵۶...

۲- امتحان قوم ۱۵۷...

۱۵۷... فلسفه غیبت حضرت خضر(ع):

۱۵۷... فلسفه غیبت حضرت دانیال(ع):

۱۵۸... فلسفه غیبت حضرت عزیر(ع):

۱۵۹... فلسفه غیبت حضرت الیاس(ع):

فلسفه غیبت صغری: ۱۵۹...

فلسفه غیبت کبری: ۱۵۹...

۱۶۰... فلسفه غیبت حضرت یونس(ع):

۱- ترک اولی: ۱۶۰...

۲- اصلاح امت: ۱۶۱...

۱۶۱... فلسفه غیبت حضرت عیسی(ع):

۱۶۳... احساس کفر چه معنی دارد:

مراد از مکر چیست: ۱۶...

مکر در لغت: ۱۶...

نقشه قتل حضرت عیسی(ع): ۱۶۵...

۱۶۶... فلسفه غیبت حضرت رسول اکرم(ص):

۱۶۷... جدا کردن خالص از غیر خالص:

فصل دوم: فلسفه غیبت امام زمان (عج) ۱۶۸...

فلسفه غیبت امام زمان(ع) ۱۶۹...

۱- اجرای سنن انبیاء: درباره حضرت مهدی(ع): ۱۷۰...

۲- خدا نمی خواهد امام در میان قوم ستمگر باشد ۱۷۰...

۳- امتحان مردم ۱۷۱...

- خوف و ترس از قتل ۱۷۲...

۵- تحت بیعت هیچ حاکمی نباشد: ۱۷۲...

۶- خالی شدن صلب های کافران از مومنان: ۱۷۳...

۷- سرّ غیبت به نحو کامل معلوم نیست فقط خدا می داند ۱۷۳...

فصل سوم: فوائد غیبت امام زمان (عج) ۱۷۵...

فوائد غیبت حضرت مهدی (ع) ۱۷۶...

فوائد عام: ۱۷۶...

فوائد خاص: ۱۷۷...

تشبیه امام غایب به آفتاب پنهان در ابرها: ۱۷۸...

نتیجه گیری: ۱۸۲...

فهرست منابع ۱۸۰...

مقدمه:

اهمیت و ضرورت بحث:

در قرآن و روایات اسلامی که مورد اتفاق کلیه فرقه های اسلامی است به تفصیل از غیبت عده ای از پیغمبران و برگزیدگان خدا سخن به میان آمده است غیبت اینان از نظر نقل گواه بسیار روشن و محکمی است برای اثبات یک قانون الهی و آن این که در هر زمانی که امت از هادی خودشان و امام و حجت سرپیچی کردند، و اطاعت نکردند جدائی میان امام و امت رخ می دهد.

و قرآن مجید هم تصریح نسبت به این قانون دارد، به زبان حضرت موسی می فرماید: که فافرق بیننا و بین القوم الفاسقین، وقتی حضرت موسی فرمودند که: برویم و بیت المقدس را آزاد کنیم قوم بنی اسرائیل گوش به فرمان امام هادی و حجت خداوند نداد. لذا حضرت موسی فرمود: که «فافرق» یعنی قانون این است که وقتی امت از امام خودشان اطاعت نکردند، جدائی میان امام و امت به وجود می آید و دوران تیه یا حیرت شروع می شود (یتیهون فی الارض) و غیبت حجت الهی شروع می شود.

این غیبت انبیاء گذشته دلیل روشنی است برای اثبات غیبت امام زمان که در این غیبت عده ای امتحان می شوند و خالص از ناخالص جدا می شوند.

لذا کسانی که منکر امام زمان بودند، از روزهای نخست غیبت آن حجت الهی زبان به اعتراض گشودند، و اعتقاد درباره امام غائب تخطئه می کردند.

علماء بزرگ شیعه در مقابل این گروه مسئولیت سختی را ایفا کردند، و پاسخ متیقن و محکم از نظر نقل و عقل برای اثبات غیبت امام زمان را ارائه دادند. الآن مسئله مهدویت یک مسئله شیعه نیست بلکه یک مسئله جهانی است.

لذا چالش های که از ناحیه دشمن برای خراب کردن این عقیده به وجود آمدند ما وظیفه داریم که این چالشها را خنثی کنیم و مشکلاتی که در این راه وجود دارد برطرف سازیم. و این رساله و تحقیق ناچیز یک گام کوتاه است در این راه امید است که مورد توجهات حضرت ولی عصر و قبول در بارگاه ایزدمنان قرار گیرد.

از غیبت امام زمان که حدوداً هزار و دویست سال می گذرد و این امر خارق العاده شده است. و یک امر عجیب به نظر می رسد، یک راه برای اثبات کردن این مسئله این است که این را به صورت عادی جلوه دهیم، تا مردم آن را با آسانی قبول بکنند، چون وقتی یک امر عادی شد دیگر در قبول کردن آن زحمات زیادی نمی خواهد، بطور مثال وقتی کامپیوتر ایجاد شد کسی باور نمی کرد که همچنین چیزی مگر شدنی است. این یک امر فوق العاده است. اما همین که این کامپیوتر زیاد شد و در دست مردم قرار گرفت عجیب بودن او از بین رفت.

مسئله غیبت امام زمان هم فوق العاده است وقتی مردم می شنوند که یک رهبر الهی از امت خودش و از قوم خودش غائب شده و از غیبت او هزار و دویست سال می گذرد، اینها باور نمی کنند. لذا در اول کار این مسئله را به صورت عادی جلوه دهیم تا عجب این مسئله و فوق العاده بودنش تمام شود. و مردم به آسانی قبول کنند. و این امر ممکن نیست مگر این که ما غیبت های حجج الهی را که در طول تاریخ انبیاء واقع شده بررسی کنیم و آنان را به غیبت امام زمان تطبیق دهیم. آن وقت بحث فوق العاده نخواهد بود و یک مسئله عادی خواهد شد. لذا در این رساله غیبت سیزده انبیاء را به عنوان مثال ذکر کردیم تا غیبت امام زمان یک امر عادی بشود. و از بین این

چهار انبیاء را (ادریس - عیسی - خضر - الیاس) به عنوان طول عمر ذکر کردیم تا طول عمر امام نیز یک امر عادی تلقی شود.

لذا هدف ما ذکر کردن غیبت های تمام انبیاء سابقین نیست، بلکه هدف این است که غیبت امام زمان یک امر عادی تلقی می شود و این هدف از بررسی سیزده انبیاء به خوبی تأمین می شود. و لذا ممکن است چندین انبیاء گذشته غیبت داشته باشند و ذکر آنها در این رساله نباشد.

اهداف:

اهداف این نوشتار را می توان در سه محور خلاصه کرد:

- ۱) رفع استبعاد از وقوع غیبت امام زمان.
- ۲) بررسی شباهت ها و تفاوت های غیبت انبیاء با غیبت امام زمان.
- ۳) فلسفه و حکمت هر یک از انبیاء که غیبت داشته اند

سؤال اصلی:

- ۱) چه اشتراک بین غیبت امام زمان و غیبت انبیاء وجود دارد؟
- ۲) چه تفاوتها بین غیبت امام زمان و غیبت انبیاء وجود دارد؟

سؤال فرعی:

- ۱) علل و اسباب غیبت انبیاء و امام زمان
- ۲) فوائد غیبت امام مهدی (علیه السلام)

فرضیه:

- ۱) غیبت امام زمان کاملاً بدون سابقه است.

۲) آنکه بگویم، غیبت سابقه زیاده داشته و در نتیجه چیزی است که چند بار اتفاق افتاده و قابل انکار نیست.

۳) در غیبت امام زمان شباهت با هر کدام از پیامبران قبلی وجود دارد.

روش تحقیق:

تحلیلی و توصیفی و جمع آوری اطلاعات از کتابهای تاریخی و روایی مجلات و تفسیرها:

پیشینه (سابقه تاریخی):

در کتابهای روایی و تاریخی معمولاً درباره غیبت امام زمان بحث شده است، لکن درباره غیبت انبیاء بحث فراوانی نشده است. شیخ صدوق در کمال الدین این بحث را مطرح کرد ولی آن هم صرفاً به صورت نقلی و روایی است، جنبه تحلیلی ندارد. در چند سال آخر این مسئله فراوان مورد توجه قرار گرفته است؛ مخصوصاً کسانی که تحت تأثیر افکار وهابیه هستند، در این رساله مورد بررسی قرار می گیرد، ما در پی اثبات یک قانون الهی هستیم و آن این که در هر زمان که امت از هادی خودشان سرپیچی کردند جدا میان امام و امت رخ می دهد.

محدودیتها:

بحث غیبت انبیاء یک بحث وسیعی و گسترده نبود لذا کتابهای دسته اولی قدیمی، با آن ها به بحث زیادی نپرداخته اند. فقط کتابهای مانند کمال الدین و قصص های انبیاء درباره این موضوع سخن به میان آورده اند. لذا این بحث از دو جهت محدودیت دارد، کم بودن منابع اولی، و کافی نبودن مطالب مورد نیاز.

سازمان دهی بحث:

این رساله یک مقدمه و چهار تا بخش دارد و مجموعاً ۱۰ فصل دارد و در آخر یک نتیجه گیری مختصر در بخش اول ما درباره مفهوم شناسی غیبت، اقسام غیبت، معرفی انبیائی که غیبت داشته اند بحث کردیم. و در بخش دوم، غیبت انبیاء و اشتراک و تفاوت را ذکر کردیم. و در بخش سوم درباره فلسفه غیبت انبیاء و امام زمان و فوائد غیبت آن حضرت را مطرح کردیم.

نوآوری تحقیق:

در کتب تاریخی و روایی درباره غیبت انبیاء بحث شده است اما فلسفه و حکمت غیبت و اشتراک و تفاوت آنها با غیبت امام زمان ذکر نشده این رساله حاوی این دو تا مطلب می باشد.

بخش اول: مفاهیم و کلیات

فصل اول: توضیح واژه غیبت در لغت

فصل دوم: اقسام غیبت

فصل سوم: معرفی انبیائی که غیبت داشته اند

فصل چهارم: ویژگیهای غیبت امام زما(ع)

فصل اول:
واژه غیبت در لغت